

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТОК З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Чупіна Катерина Олександрівна,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м.Умань
Науковий керівник –
д.пед.н., доц. Кравченко Оксана Олексіївна

Визнання українським суспільством пріоритету загальнолюдських цінностей вимагає від освіти нового ставлення до людей з особливими освітніми потребами, вирішення питань їх соціалізації та інтеграції. Середовище є важливим чинником реабілітації студенток, які мають обмежені можливості фізичного здоров'я і зумовлені ними особливі потреби. В закладах вищої освіти здійснюється психолого-педагогічний супровід студенток, створюються умови для гармонійного розвитку та підготовки до професійної діяльності [2].

У своїх дослідженнях українські вчені розглядають такі аспекти, як психологічний супровід студенток з інвалідністю (І. Томаржевська); виховання духовно-моральних цінностей у студенток з обмеженими фізичними можливостями (О. Хорошайло); супровід навчання студенток з особливими потребами (М. Чайковський); реабілітаційно-адаптаційний супровід в закладах вищої освіти (М. Авраменко, О. Макарова, В. Сушкевич, П. Таланчук, С. Євсєєв) та ін. Проблеми соціалізації, соціальної реабілітації та інтеграції людей з інвалідністю в умовах освітніх установ досліджують вітчизняні вчені А. Колупаєва, К. Кольченко, Н. Коляда, О. Рассказова, В. Тесленко, С. Харченко, М. Чайковський, Ф. Шандор, А. Шевцов та ін.

Інтеграція студенток з інвалідністю в інтегроване освітнє середовище вимагає досить тривалого періоду адаптації. Перш за все, таким студенткам потрібно: інтегруватися у навчальний процес з її режимом, формами навчання, системою контролю знань; ознайомитися зі структурою навчального закладу, її традиціями; соціалізуватися у колективі студентської групи; пристосувати до ритму студентського життя і навчання свій організм, розкрити свої здібності і таланти [7, с. 173].

Багатьом студенткам із особливими освітніми потребами в навчальному закладі не вистачає достатньої уваги та підтримки з боку викладачів через те, що вони не вважають за потрібне повідомляти когось про свою хворобу. Деякі студентки занадто гостро сприймають інвалідність і не хочуть, щоб через їхню ваду на них «навішували ярлики». Такі студентки вважають, що зі своїми проблемами впораються самостійно. Деякі студентки з інвалідністю, можливо, покладаються на методи, що їм допомагали до цього часу. Проте, оскільки темп навчання у вищому навчальному закладі швидший, ніж у школі, і доводиться виконувати більшу кількість завдань високої складності, додаткова допомога таким дітям, безумовно, знадобиться.

Середовище – це важливий чинник реабілітації студенток, що мають обмежені можливості фізичного здоров'я. В числі найважливіших факторів, які сприяють інтеграції неповносправних людей у суспільство, є отримання професійної освіти, зокрема у закладі вищої освіти. В ідеалі студентське середовище – це той чинник, який здійснює вплив на студентку, що має певні проблеми з фізичним здоров'ям, змінює її свідомість, дозволяє відчувати себе повноцінною людиною, сприяє успішній соціалізації не тільки в студентській групі, але і в університетському середовищі в цілому.

Фізичні дефекти студенток значною мірою ускладнюють їхні контакти з оточенням, обмежують участь у суспільному житті, негативно позначаються на особистісному розвитку, викликають почуття неспокою, невпевненості в собі, призводять до формування комплексу меншовартості. Студентки з інвалідністю мають певні особистісні особливості: занижена самооцінка та рівень домагань, певні акцентуації характеру, неконструктивні психологічні захисти, неадекватні взаємини з ровесниками та дорослими, що може викликати як міжособистісні, так і внутрішньо-особистісні конфлікти протягом навчання [5, с. 37].

У процесі підготовки майбутніх фахівців ключовими є завдання зі створення освітнього середовища для формування професійних компетентностей, посилення інтеграції теоретичних знань і практичної підготовки, а також залучення до інноваційної діяльності.

Таке завдання є пріоритетним для факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, що здійснює підготовку майбутніх соціальних працівників і психологів. Факультет сформувався як осередок науково-дослідної розробки проблеми соціально-психологічної реабілітації та науково-практичного впровадження через випускові кафедри – кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи, кафедра психології; а також через інноваційні структурні підрозділи.

Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів», метою діяльності якого є консолідація зусиль відповідних структурних підрозділів університету, залучених органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямованих на соціально-педагогічну підтримку осіб з обмеженими можливостями щодо їх адаптації до студентського та педагогічного колективу, інтеграції у освітнє та соціальне середовище, на створення умов для саморозвитку та самореалізації, розвиток соціальної активності, автономності, відповідальності та мобільності осіб з особливими потребами. Одним із найважливіших напрямів діяльності університету стало створення відповідних умов удосконалення системи супроводу навчання студентської молоді з інвалідністю. До неї входять новітні освітні технології, спеціальні методи підтримки й адаптивні технічні засоби, які відповідають основним положенням вітчизняного і міжнародного законодавства.

Важливо забезпечити архітектурну доступність навчальних приміщень закладу, над чим попрацювали в університеті. Особливої уваги заслуговують наукові дослідження студентів і викладачів з проблем соціальної й освітньої інтеграції дітей і студентської молоді з інвалідністю: триває розроблення

держбюджетних тем, підготовка дисертаційних досліджень, магістерських і студентських наукових робіт, відбуваються науково-практичні й науково-методичні заходи різного рівня. Студенти пишуть курсові проекти і статті, представляють на конкурси й успішно захищають наукові роботи.

Представники навчального закладу беруть активну участь у міжнародних, обласних та регіональних конференціях, семінарах і конкурсах із цієї проблематики. Традицією стали участь студентів і викладачів у щорічній міжнародній конференції «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю», що відбувається на базі Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»; проведення навчально-методичних семінарів і студентських наукових прес-конференцій.

Центр разом зі студентським науковим товариством щорічно організовує кінолекторії та зустрічі з методистами і психологами шкіл, працівниками закладів соціального захисту населення Умані й району. Студенти і викладачі кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи відвідують факультатив з вивчення жестової мови.

Спільно зі студентською соціально-психологічною службою університету, центром психологічного діагностування та тренінгових технологій і науково-дослідної лабораторією «Вдосконалення майстерності практичного психолога» здійснюють адаптацію і впровадження технік арт-терапії, тілесно орієнтованої психотерапії та інших методик роботи для поліпшення психологічного і морального стану студентів з особливими потребами. Тут проводять тренінгові програми «Долаємо стрес позитивно» та «Спілкуємося на рівних», запровадили індивідуальне консультування студентів з інвалідністю у методі позитивної психотерапії. Мета діяльності центру «Без бар'єрів» - навчити студентів з особливими потребами сприймати свої особливості не як проблеми, а як можливості для розвитку. І це вдається.

Уперше спільно зі студентською соціальною службою центр реалізував фотопроєкт «Краса унікальності». Крізь об'єкти фотокамери вдалося вийти за межі стандартів і розкрити внутрішній потенціал і красу дівчат з інвалідністю. Захоплювалися в університеті унікальними творчими роботами, які представила на персональній виставці студентка факультету соціальної та психологічної освіти Тетяна Дзюба. Дівчина без руки вражає талантом вишивальниці.

Також значний вплив на розвиток та впровадження гендеру здійснює Гендерний центр, який зорієнтований на розробку та впровадження гендерного освітнього компоненту діяльності університету; надання інформаційних, тренінгових та просвітницьких послуг у сфері гендерної рівності та гендерних підходів студентам (особлива увага студентам з особливими освітніми потребами) та викладачам факультету. Традиційною стала **студентська науково-практична конференція «Гендерна рівність в Україні: проблеми та шляхи вирішення»**. Здійснюється випуск щомісячника «Гендерний промінь» та працює науковий гурток «Марс-Венера».

Факультет активно приймає участь в Всеукраїнській акції «16 днів проти насилля». У рамках якої було організовано та проведено ряд заходів, які покликані привернути увагу суспільства до важливих потреб сучасності. Вперше було проведено міський конкурс студентських та учнівських наукових робіт із гендерної тематики, у якій брали участь представники закладів вищої освіти та шкіл міста.

Активну участь студентки приймали участь у акціях проти ВІЛ/СНІДу, гендерної дискримінації, також студентки університету проявили свою обізнаність під час акцій «Я знаю свої права» та «Я-проти».

У рамках акції 16 днів проти насилля відбулась презентація книги «Жінки в історії соціальної роботи».

У ній актуалізовано проблеми становлення та розвитку соціальної роботи на українських землях, уведено до наукового обігу імена жінок, які займалися інституалізацією соціальної роботи і діяльність яких через суб'єктивні й об'єктивні обставини не дістала належного висвітлення і не була ґрунтовно вивчена.

Активну участь студентки також приймали в V фестивалі творчості «Рівні між собою ми. Будемо разом Я і Ти». У якому студенти з інвалідністю мали змогу розкрити себе з нових сторін та показати свої таланти на великій сцені.

Задля обміну професійними знаннями і вміннями з проблем соціальної інтеграції, надання соціальних послуг із соціальної реабілітації студентській молоді з інвалідністю центр «Без бар'єрів» підписав офіційні угоди про співпрацю з Відкритим міжнародним університетом розвитку людини «Україна», управлінням праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, іншими закладами соціальної сфери регіону, з якими проводять соціально важливі заходи.

Нещодавно на базі факультету соціальної та психологічної освіти вперше відбувся день відкритих дверей для молоді з особливим потребами, що дало неабиякий поштовх подальшому розвитку центру.

Нині факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини працює у напрямі у запровадженні інклюзивної освіти. Поряд із введенням системи супроводу освітньої діяльності студентів з інвалідністю тут дедалі активніше застосовують нові технології соціально-психологічної реабілітації для розширення життєвого простору студентів з інвалідністю, зокрема засобами інклюзивного соціально-реабілітаційного туризму, волонтерства, соціально-виховної практики.

Уперше в Україні на базі нашого університету відбувся I Міжнародний науково-практичний симпозіум «Актуальні проблеми розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні».

На нашу думку, створення інноваційних структур у системі структурних підрозділів факультету дозволяє створювати, сприймати та реалізовувати нововведення, нарощувати інтелектуальний потенціал науково-педагогічних працівників, посилювати якість підготовки студентів – майбутніх фахівців.

Література:

1. Гендерна парадигма освітнього простору / За заг. ред. Дороніної Т. О. Кривий Ріг : ВЦ КДПУ. 2016. Вип. 3-4. 200 с.
2. Гусак Н. Є. Розвиток законодавства України про соціальну реабілітацію. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2014. № 1 2. С. 30–43.
3. Декларація ООН про права інвалідів. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_117
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. 2-ге вид. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 522 с.
5. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.:іл. (Серія «Інклюзивна освіта»)
6. Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
7. Основи інклюзивної освіти. Навчально методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А. А.. К: «А. С. К.», 2012. 308 с.

Відомості про учасника:

Прізвище, ім'я, по-батькові	Кравченко Оксана Олексіївна
Місто	м. Умань
ЗВО	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра	Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи
Ваш статус (студент/магістрант/аспірант/викладач)	викладач
Курс/рік навчання	
Науковий керівник	
Вчене звання і посада наукового керівника	
Телефон	0984216444
E-mail	okskravchenko@ukr.net
Тема доповіді	Соціально-психологічний супровід студенток з інвалідністю в умовах

	закладу вищої освіти
Тематичний напрям	Соціально-педагогічні особливості професійного та особистісного зростання.
Форма участі (очна / заочна)	заочна
Адреса для надсилання матеріалів (Укрпошта або Нова пошта).	м. Умань, відділення нової пошти №2